

Nehéz dolog megmondani, hogy mik az új és szükséges kompetenciák, sőt még nehezebb azt, hogy mi az a kompetencia. Mert sok olyan dolgot sorolnék ide, ami nem annyira tanulással elsajátítható képzettség, sokkal inkább egy már meglévő tehetségre, adottságra állandó és szorgalmas gyakorlással ráépülő képesség. Más kérdés, hogy elképzelhető, hogy ezek a szükséges adottságok vajon mindenkinek rendelkezésére állnak-e, avagy nem, valószínűleg igen, de ezek aktivizálásra meglehetősen nagy erőfeszítésre van szükség az idősebb korosztály részéről.

Ha egy hasonlattal élhetek, valahogy úgy érzem, hogy a szakma kitűnően megtanulta a lovaskocsi és a lovak kezelését, és ebben tényleg egyedülálló tudásra és tapasztalatra tett szert. Ezen tudás alapján pedig a benzinmotoros, sőt az elektromos gépjárművek kezelése pedig már nem mindig zökkenőmentes. Valami hasonló dolgot jelent az a váltás, amit a web jelent a könyvtárak számára: hatványozott sebesség, nagyobb erőforrások, gyorsabb irányváltások stb.

Ezen feltételezésen alapul az a lista, amelyet előadásomra gyűjtöttem össze. Mint olyan könyvtáros, aki még tulajdonképpen ki sem került az iskolapadból, és olyan, aki már több mint két éve dolgozik egy felsőoktatási könyvtárban, amely ezzel együtt országos szakkönyvtári feladatokat is ellát, úgy, hogy mindössze 8 kolléga van összesen alkalmazva a munkahelyemen. Ennek eredményeképpen alakult ki az a helyzet, hogy mindannyian egyfajta könyvtáros svájci bicskaként működünk, ha úgy hozza a helyzet, mindenkinek mindenhez kell értenie.

Annyit még mindenképpen előre kell bocsátanom, hogy nem hiszem, hogy a spanyolviaszt találtam ki most. Ez a lista így vagy úgy, részeiben vagy egészében már felbukkant sokszor már a klogokon is, de valószínűleg amióta könyvtáros képzés van, azóta ezek a kérdések folyamatosan fel vannak rakva – még ha nem is feltétlenül ebben a formában. A másik fontos dolog, hogy ez egy kivonás eredménye, amely a képzésem és a munkahelyi követelményeim, tapasztalataim alapján végeztem el. Tehát egyrészt speciális és egyedi, mert csak arról tudok nyilatkozni, amit kaptam az egyetemen és amit tapasztalok a saját könyvtáram speciális igényei alapján, másrészt pedig nagyon is általános, mindaz alapján, amit látok kollégáim körében, amikor járom az országot, amikor együtt dolgozom velük, vagy amikor olvasom írásaikat, leveleiket.

Az első pont az idegen nyelv. Tudom, ez nem új igény, de főleg amióta szinte csak az angollal már abszolút képben lehetünk a könyvtárügy legfrissebb eseményeiről, azóta abszolút kötelezőnek tartom, hogy aki könyvtárban dolgozik, az minimum olvasni tudjon folyékonyan angolul. Természetesen minél több nyelven megy neki, annál jobb, hiszen nem lehet hosszú távon figyelmen kívül hagyni a német, francia, spanyol, olasz stb. nyelvterületet, hogy a balti államokról ne is beszéljek.

A következő nagyobb kérdés a pénz kérdése. Nem kell sokat dolgozni könyvtárban ahhoz, hogy kiderüljön, mennyire kikerülhetetlen kérdés a könyvtáraknak a külső források megszerzése. Ennek két olyan területét látom, aminek oktatása mindenképpen jót tenne a könyvtáraknak. Az egyik a pályázatírás, amelyet tanítanak is, de a Könyvtári Intézetben. Az, hogy ezt nem lehetetlen beépíteni egy oktatási rendbe, bizonyítja, hogy három hónap alatt meg lehet szerezni a bizonyítványt erről a képesítésről.

Fontosnak tartom, hogy ha nagy pályázatokról van szó (pl. az EU-s TÁMOP, TIOP pályázatok), akkor ne külső pályázatíró cégek nyeljék le sikerdíjként a nagy hányadukat, hanem maradjon meg az is a könyvtárak számára. Másrészt ha volumenében kisebb, de ugyanolyan fontos hazai pénzekre pályázunk (pl. NKA, NCA), akkor azok a pályázatok tényleg színvonalas dolgok legyenek (annak fenntartásával, hogy ehhez természetesen elengedhetetlen egy megfelelően kidolgozott program is hozzá, a levegőt el lehet adni, de annak később nagyon megisszuk a levét).

A másik oldala a pénzszerzésnek a marketing, bármennyire nem szeretjük ezt a szót. Egyrészt a saját olvasóinknak (ezen túl: felhasználó) el kell magyaráznunk valahogy, hogy miért van gondban a könyvtár, miért kell megint több pénzt fizetnie, vagy ha van valami szolgáltatása a könyvtárnak, akkor azt miért fontos neki használnia. Másrészt azokat is meg kell szólítani, akik még nem felhasználóink, és ezt elavult eszközzel, retorikával és módszerrel nem lehet megtenni, legfeljebb

magunkat járátjuk le vele. Harmadrészt a fenntartónak is sokkal könnyebb elmagyarázni a könyvtár szükségleteit hatékony marketingeszközökkel.

A harmadik nagy kérdéskör mindennapos kérdés a klogon és a kloggal kapcsolatosan. Ez pedig a webes kompetenciák, az „új generáció” kompetenciái. Digitális írástudásnak nevezem legszívesebben, de végül is bárminek lehetne hívni. Három fő területét különítettük el ennek még Paszternák Ádámmal egy oktatási anyagon dolgozva. Ez a három pedig a szorosabban vett digitális írástudás, a webes technológiák alkalmazása és a gyorsaság. Fontos azt is hozzátenni, hogy ez az egész első sorban szemléletbeli kérdés, azaz annak elismerése, hogy a felhasználónak is van tudása és jártassága a maga szakterületén, lehet neki olyan látásmódja, ami nagy segítségünkre lehet, sőt, ha engedjük, olyan tudást tehet hozzá a könyvtárhoz, amire nem is gondolnánk. De ehhez meg kell nyitni számára azokat a felületeket (katalógus, honlap, wiki), ahol ő önállóan, mindenféle atyai vagy anyai gondoskodás nélkül ezt megteheti, legfeljebb egy szerkesztői, lektori munkát téve hozzá az övéhez.

A digitális írástudás szűken vett értelmezésébe mi a publikálást, a megosztást és a kommunikáció egyéb csatornáit soroltuk. A tartalom létrehozása és közzététele alapvető követelmény a könyvtárak számára, és ezt a mai eszközökkel olyan formában tehetjük meg, ami nem csak a felhasználóknak könnyíti meg a befogadást és követést, de a tartalom létrehozójának munkáját is könnyíti és gyorsítja. Ezen kívül újabb lehetőségek nyílnak meg a felhasználókkal való párbeszédre, mint hozzászólások, vendégbejegyzések, fórumbeszélgetések stb.

Ugyanilyen fontosnak érzik a felhasználók (vagy a kollégák), hogy a könyvtár élete, eseményei megjelenjenek a weben, fotók, videók, beszámolók formájában, vagy oktatóanyagok kerüljenek fel nem csak szöveges, hanem képi és hangformában is. Akkor sem elhanyagolható ez a kérdés, ha egy rendezvényt, konferenciát szervezünk, s ennek eseményeit, tartalmait kéne megosztani szélesebb (szakmai vagy más) körrel.

A megosztás kérdése is kicsit összetettebb, mint pusztán információk cseréje. Itt egyrészt arról van szó, hogy sokkal nagyobb mennyiségű információt kell befogadni, mint valaha, annak az időnek a töredéke alatt, ami régebben rendelkezésre állt. Ehhez megvannak az eszközök (hírfolyamok, ehhez való olvasók, könyvjelzők, közösségi hálók). Viszont nem csak olvasni, hanem a tartalmat megosztani is kell, így az információ áramlása is sokkal inkább felgyorsul – ez pl. szakirodalmi tájékoztatás esetében mutatkozhat meg erősen. Ki lehet alakítani nem csak a felhasználók, de a kollégák webes jelenléteiből olyan köröket, amelyek érdekeltek lehetnek egy-egy tartalomban, és azoknak célzottan továbbadni a tudást.

A harmadik fő terület a kommunikáció egyéb csatornáit. Itt első sorban arra gondolok, hogy a felhasználó elé kell menni, s azt elérni, hogy ne tudjon olyan csatornán kopogtatni a könyvtárban, amin a könyvtár nem tud neki ajtót nyitni. Ha a harmincadik azonnali üzenetküldő (Instant Messenger, azaz IM) alkalmazással, akkor azzal, ha egy sose látott közösségi hálón, akkor ott. Persze az irreális elvárás, hogy mindig mindenhol jelen legyen, de ha folyamatos a párbeszéd a felhasználókkal, és követjük a szokásaikat, akkor nem érhet nagy meglepetés.

Ha most meg kell határoznom, hogy mik azok a területek, ahol egy könyvtárosnak otthonosan kell mozognia a felhasználókkal való közvetlen kapcsolattartás érdekében, akkor az a mikroblog (pl. Twitter, Plurk stb.), az IM (Skype, MSN, GTalk, Yahoo! Messenger stb.) és a közösségi háló (Facebook, iWiW stb.) lesz. Ez a három semmiképp nem maradhat a számításból, de természetesen a lista szabadon bővíthető.

A digitális írástudás mellett nagy hangsúlyt fektetnék a gyorsaság fejlesztésére is. Ez nem csak a felhasználási sebességet jelenti (azért sokan vannak, akiknek még a gépelés is kihívást jelent, pedig annak már igazán vannak hagyományai), de azt is, hogy egy adott alkalmazásra, felületre pillantva nagyjából fel tudom mérni, hogy mit tudok vele kezdeni, és azt hogyan tudom megtenni. Céltudatosan kell használni az eszközöket, de ha lehetőség van egy kis tanulásra (pl. egy új gyorsbillentyű-kombináció), akkor azt rögtön magamévá teszem, felírom stb. A tanulási,

felhasználási folyamat mellett pedig mindenképpen meg szeretném említeni az ún. multi-taskingot is, azt a tevékenységi formát, amikor egyszerre több mindent csinállok párhuzamosan. Bár az idősebb generáció idegenkedni szokott ettől (tegyük hozzá: joggal), úgy néz ki, hogy a jelenlegi eszközök ezt a fajta munkát mégis lehetővé teszik, minőségi szinten is. Akárhogy is, de működik, és elsajátítható mindenki számára, és jelentősen felgyorsíthatja az egyes munkafolyamatokat.

Végül, de nem utolsó sorban kiemelném a technológiai jártasságot. Ez nem csak az egyes alkalmazások integrálását és használatát jelenti, hanem azt is, hogy ezekbe az alkalmazásokba, programokba szükség esetén bele is tud nyúlni, a saját igényeihez tudja igazítani a könyvtáros. Ehhez szükség lenne nem csak valamilyen szintű programozói tudásra is, de egy olyan nyitott személtre, amely mindig felteszi a kérdést, hogy van-e másik megoldás, és ha van, akkor az hogyan tud jobb lenni a jelenleginél. Legvégül pedig legyen bátorsága kipróbálni új dolgokat, merjen belevágni olyan alkalmazások használatába, amelyekért nem mindig kell fizetni, cserébe viszont nekünk kell telepíteni és testre szabni, on-line kézikönyveket és közösségi fórumokat, támogatást felhasználva.